

Міністерство освіти і науки України
Рівненський державний гуманітарний університет
Кафедра педагогіки та психології (дошкільної)

ПСИХОЛОГІЯ ВИХОВАННЯ І НАВЧАННЯ ДІТЕЙ ІЗ ЗАТРИМКОЮ ПСИХІЧНОГО РОЗВИТКУ

*Програма навчального курсу для студентів спеціальності
7.010101, 8.010101 „Дошкільне виховання”*

ББК 88.840 р

П86

УДК 37.015.3: 159.97

Психологія виховання і навчання дітей із затримкою психічного розвитку: Програма навчального курсу за кредитно-модульною системою організації навчання (для студентів спеціальності 7.010101, 8.010101 „Дошкільне виховання”) / О.В. Оксенюк. – Рівне: РДГУ, 2010. – 27 с.

Розробник: **О.В. Оксенюк**, кандидат педагогічних наук, старший викладач кафедри загальної і соціальної педагогіки та акмеології РДГУ.

Рецензенти: **Т.І. Поніманська**, кандидат педагогічних наук, професор, завідувач кафедри педагогіки та психології (дошкільної), проректор із наукової роботи РДГУ;

О.О. Ставицький, кандидат психологічних наук, професор, ректор Рівненського інституту Відкритого міжнародного університету розвитку людини „Україна”.

Обговорено та рекомендовано до друку на засіданні кафедри педагогіки та психології (дошкільної) РДГУ (протокол №3 від 11 жовтня 2010 р.).

Затверджено науково-методичною радою РДГУ (протокол №2 від 23 листопада 2010 р.).

© Оксенюк О.В., 2010

© Рівненський державний гуманітарний університет

СТРУКТУРА НАВЧАЛЬНОГО КУРСУ „ПСИХОЛОГІЯ ВИХОВАННЯ І НАВЧАННЯ ДІТЕЙ ІЗ ЗАТРИМКОЮ ПСИХІЧНОГО РОЗВИТКУ”

1. ОПИС ПРЕДМЕТА НАВЧАЛЬНОГО КУРСУ

Предмет: Психологія виховання і навчання дітей із затримкою психічного розвитку

<p>Курс: „Психологія виховання і навчання дітей із затримкою психічного розвитку” Підготовка спеціаліста, магістра</p>	<p>Напрямок, спеціальність, освітньо-кваліфікаційний рівень</p>	<p>Характеристика навчального курсу</p>
<p>Кількість кредитів, відповідних ECTS: 3 Модулів: 1 Змістових модулів: 3 Загальна кількість годин: 81 Тижневих годин: 4</p>	<p>Шифр та назва напрямку: 0101 „Педагогічна освіта” Шифр та назва спеціальності: 7.010101, 8.010101 „Дошкільне виховання”. Освітньо-кваліфікаційний рівень: спеціаліст, магістр</p>	<p>Обов’язковий Рік підготовки: V Семестр: IX Лекції: 24 год. Практичні: 20 год. Самостійна робота: 37 год. Індивідуальна робота: розробка тестових завдань, 6 год. Вид контролю: іспит</p>

2. МЕТА І ЗАВДАННЯ КУРСУ

Мета: підготовка фахівця до здійснення психолого-педагогічної діагностики, своєчасної корекції та профілактики затримки психічного розвитку у дітей дошкільного і молодшого шкільного віку засобами спеціального виховання і навчання.

Завдання курсу:

- оволодіння системою загальнотеоретичних та спеціальних професійних знань про закономірності спеціального виховання і навчання дітей із затримкою психічного розвитку, про поширеність та симптоматику порушеного психічного розвитку;
- ознайомлення з досягненнями сучасної теорії та практики вітчизняної і зарубіжної спеціальної психології й педагогіки;
- оволодіння науково обґрунтованими методами психолого-педагогічної діагностики, подолання і попередження різноманітних форм затримки психічного розвитку;
- засвоєння основних закономірностей і системи спеціального виховання й навчання дітей дошкільного та молодшого шкільного віку із затримкою психічного розвитку;
- формування знань, умінь і навичок здійснення корекційно-розвивальної роботи при затримці психічного розвитку;
- засвоєння особливостей психолого-педагогічного впливу при порушеннях інтелектуальної діяльності, сенсорних і рухових вадах;
- використання у психолого-педагогічній практиці знань із суміжних педагогічних, медичних наук.

3. ПРОГРАМА

Вступ

Корекційна психопедагогіка – одна з основних дисциплін у системі підготовки спеціаліста-дефектолога.

Професійна діяльність майбутнього вчителя-дефектолога полягає в наданні спеціальної педагогічної допомоги дітям із затримкою психічного розвитку. Ця допомога полягає в організації системи корекційних занять, спрямованих на своєчасне виявлення, подолання і попередження відхилень у психічному розвитку. Робота педагога-дефектолога ефективна лише за умови врахування сучасних досягнень спеціальної психології і корекційної педагогіки та медичних наук.

Під час вивчення курсу студенти повинні отримати знання про психологію виховання й навчання, проблеми психічного розвитку дитини, закономірності нормального психічного розвитку і патології, про компенсацію та корекцію порушеного розвитку, а також про клініко-психолого-педагогічну характеристику дітей із затримкою психічного розвитку. Майбутні фахівці повинні розрізняти критерії психологічного, педагогічного і клінічного характеру при визначенні порушень психічного розвитку у дітей дошкільного і молодшого шкільного віку.

Студенти мають оволодіти вміннями аналізу симптоматики затримки психічного розвитку з використанням основних етапів послідовної корекційно-педагогічної роботи з усунення у дітей означеної затримки психічного розвитку.

Підготовка спеціалістів до практичної діяльності забезпечується змістом і системою практичних занять.

4. СТРУКТУРА ЗАЛІКОВОГО КРЕДИТУ КУРСУ

Тема	Кількість годин			
	Лекції	Практичні	Самостійна робота	Індивідуальна робота
<i>Змістовий модуль I. Загальні засади корекційної психопедагогіки</i>				
<i>Тема 1.</i> Сутність корекційної психопедагогіки. Психологія виховання	2	2		
<i>Тема 2.</i> Психологія навчання	2	2		
<i>Тема 3.</i> Психічний розвиток і навчання	2		8	
<i>Тема 4.</i> Проблеми психічного розвитку дитини	2			
<i>Тема 5.</i> Закономірності нормального психічного розвитку і патології	2	2	5	
<i>Змістовий модуль II. Психолого-педагогічна характеристика дітей із затримкою психічного розвитку</i>				
<i>Тема 6.</i> З історії розвитку проблеми навчання і виховання дітей з інтелектуальними вадами	2		6	
<i>Тема 7.</i> Діти із затримкою психічного розвитку	2	2	6	
<i>Тема 8.</i> Синдром раннього дитячого аутизму й аутистські риси особистості	2			
<i>Змістовий модуль III. Особливості корекційно-педагогічної допомоги дітям із затримкою психічного розвитку</i>				
<i>Тема 9.</i> Зміст і організація корекційно-розвивального навчання дітей із затримкою психічного розвитку	2	6	6	
<i>Тема 10.</i> Виховання і навчання дошкільників з інтелектуальним недорозвитком	2			
<i>Тема 11.</i> Основні напрями педагогічної діяльності з корекції недоліків у навчанні та відхилень у поведінці дітей	2	4	6	
<i>Тема 12.</i> Перспективи розвитку корекційної психопедагогіки	2	2		6
Усього	24	20	37	6

5. ОПИС ЗМІСТОВИХ МОДУЛІВ ДИСЦИПЛІНИ

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ І.

Загальні засади корекційної психопедагогіки

Тематика лекцій

Тема 1. Сутність корекційної психопедагогіки.

Психологія виховання

Сутність, об'єкт, предмет, функції і завдання корекційної психопедагогіки. Основні категорії: виховання, навчання, психічний розвиток, патології психічного розвитку. Система галузей корекційної педагогіки і спеціальної психології. Міжпредметні зв'язки.

Виховання як процес формування цілісної особистості. Психолого-педагогічні механізми, прийоми і методи формування особистості. Вікові аспекти виховання.

Тема 2. Психологія навчання

Процес навчання як система діяльностей наукування, учіння. Навчання як управління учбовою діяльністю учнів. Механізми навчання (рефлексивні відносини, зворотний зв'язок). Учіння як діяльність суб'єкта пізнання. Дидактичні принципи. Теорії навчання В. Давидова, Л. Занкова, Л. Виготського, С. Рубінштейна, О. Леонтьєва, П. Гальперіна. Засвоєння як центральна ланка навчальної діяльності. Психологічні компоненти засвоєння.

Тема 3. Проблеми психічного розвитку дитини

Розвиток як центральне поняття психології. Типи розвитку за Л. Виготським. Особливості психічного розвитку дитини. Основні теорії психічного розвитку дитини (біогенетичні – концепція рекапітуляції, нормативний підхід, біхевіористична концепція, теорія конвергенції спадковості і навколишнього середовища; психоаналітичні – концепція сексуального розвитку З. Фрейда, епігенетична теорія розвитку особистості; теорія соціального навчання; когнітивна теорія; концепція діалектичного характеру розвитку Г. Костюка; теорія розвитку вищих психічних функцій Л. Виготського). Закони психічного розвитку дитини. Провідна діяльність як показник психологічного віку дитини.

Тема 4. Психічний розвиток і навчання

Основні підходи до розв'язання проблеми співвідношення розвитку і навчання. Зона найближчого й актуального розвитку за Л.Виготським. Базові напрямки психічного розвитку дітей у навчально-виховному процесі: розвиток психологічних механізмів застосування знань і способів дій, загальних властивостей особистості. Періодизація вікового розвитку особистості за Д.Ельконіним. Вікові кризи.

Тема 5. Закономірності нормального психічного розвитку і патології

Поняття про нормальний і порушений розвиток. Середньостатистична норма, функціональна норма, ідеальна норма. Умови нормального психічного розвитку за О.Лурією. Трактатування дизонтогенезу. Закономірності і параметри дизонтогенезу. Класифікація відхилень психічного розвитку В.Лебединського. Первинні і вторинні симптоми порушеного розвитку.

Тематика практичних занять

Тема 1. Психологія виховання

1. Сутність корекційної психопедагогіки.
2. Виховання як формування цілісної особистості.
3. Психолого-педагогічні механізми виховання.
4. Прийоми і методи формування особистості.
5. Вікові аспекти виховання.

Рекомендована література: №3 – с. 347-395; №5 – с. 61-106.

Тема 2. Психологія навчання

1. Навчання, наочування, учіння.
2. Загальна характеристика процесу учіння.
3. Засвоєння як базова ланка процесу навчання.
4. Теорії навчання В. Давидова, Л. Занкова, О. Леонтєва, П. Гальперіна.
5. Управління процесом навчання.

Рекомендована література: №3 – с. 318-346; №5 – с. 138-167.

Тема 3. Проблеми психічного розвитку дитини

1. Загальне поняття про психічний розвиток.
2. Основні теорії психічного розвитку дитини.
3. Питання співвідношення навчання і розвитку.
4. Поняття про нормальний і порушений психічний розвиток.
5. Класифікація відхилень психічного розвитку В. Лебединського.

Рекомендована література: №3 – с. 40-76; №10 – с. 17-36.

Завдання для самостійної роботи

- I. Законспектувати першоджерело:
Выготский Л.С. Диагностика развития и педагогическая клиника трудного детства. – Собр. соч.: В 6 т. – Т. 5. – М., 1984.
- II. Підготувати реферат.

Тематика рефератів

1. Теорія навчання В.Давидова.
2. Теорія навчання Л.Занкова.
3. Теорія навчання О.Леонт'єва.
4. Теорія навчання П.Гальперіна.
5. Біогенетичні підходи до вивчення психічного розвитку дитини.
6. Психоаналітичні теорії психічного розвитку дитини.
7. Теорія соціального навчання.
8. Когнітивний підхід до дослідження психічного розвитку дитини.
9. Концепція діалектичного характеру розвитку Г.Костюка.
10. Теорія розвитку вищих психічних функцій Л.Виготського.

Контрольна робота

(Змістовий модуль I)

Варіант 1

1. Поясніть сутність і взаємозв'язок корекційної педагогіки та спеціальної психології.

2. Дайте характеристику процесу навчання.
3. Обґрунтуйте, яка теорія психічного розвитку особистості, на Вашу думку, є провідною у сучасній науці.

Варіант 2

1. Охарактеризуйте основні категорії корекційної психопедагогіки.
2. Розкрийте основні підходи до розв'язання проблеми співвідношення навчання і розвитку.
3. Чому у дизонтогенезі важко виокремити первинний дефект і вторинні порушення?

Варіант 3

1. Розкрийте сутність виховання як процесу формування цілісної особистості.
2. Опишіть основні теорії психічного розвитку дитини.
3. Доведіть, що вікові кризи – необхідне явище в особистісному розвитку дитини.

Варіант 4

1. Дайте характеристику базовим прийомам і методам формування особистості.
2. Визначте умови нормального психічного розвитку.
3. Чи існують критерії вимірювання норми і патології?

Оцінювання: перше, друге питання – 1,5 бали; третє питання – 2 бали.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ II.

Психолого-педагогічна характеристика дітей із затримкою психічного розвитку

Тематика лекцій

Тема 6. З історії розвитку проблеми навчання і виховання дітей із інтелектуальними вадами

Поняття „аменції”, „деменції”. Анатомо-фізіологічний напрямок дослідження недорозвитку (Д.Ескіроль, Е.Крепелін, Г.Трошин), психолого-педагогічний напрямок (Ж.Філіп, П.Бонкур), медико-психолого-педагогічний напрямок дослідження дітей з інтелектуальними вадами у Росії (В.Кащенко, Л.Виготський, Л.Божович, О.Лурія). Компенсація та корекція порушеного розвитку. Поняття „декомпенсації”, „псевдокомпенсації”. Корекційно-виховна (чи корекційно-розвивальна) робота.

Тема 7. Діти із затримкою психічного розвитку

Поняття „затримка психічного розвитку” (ЗПР). Причини виникнення затримки психічного розвитку, форми клінічної неоднорідності дітей із ЗПР. Класифікації порушень інтелектуального розвитку Г.Сухаревої, В.Ковальова на основі етіопатогенетичного принципу. Диференційно-діагностичні критерії відмежування ЗПР від схожих станів за особливостями мовлення і розумового розвитку.

Тема 8. Синдром раннього дитячого аутизму й аутистські риси особистості

Поняття „аутизм”. Аутизм у симптоматиці психічних розладів. Синдром раннього дитячого аутизму, аутистські риси особистості. Характеристики аутистського розладу особистості. Причини аутизму. Клініко-психолого-педагогічна характеристика аутизму. Специфіка порушень мовленнєвого розвитку, парціальність розумового розвитку. Проблема відношення дітей-аутистів до групи дітей із ЗПР.

Тематика практичних занять

Тема 4. Діти із затримкою психічного розвитку

1. Сутність поняття „затримка психічного розвитку”.
2. Класифікації порушень інтелектуального розвитку у дітей.
3. Клініко-психолого-педагогічна характеристика дітей із ЗПР.
4. Особливості мовленнєвого розвитку дітей із ЗПР.
5. Поняття про ранній дитячий аутизм, причини аутизму.
6. Клініко-психолого-педагогічна характеристика дітей-аутистів.

Рекомендована література: №13 – с. 5-24, 68-76; №22 – с. 77-89; №23 – с. 205-211, 300-315, 363-370.

Контрольне тестування

(Змістовий модуль II)

I варіант

1. Поняття „аменції” і „деменції” ввели у психіатрію:
 - а) Ф.Пінель;
 - б) Д.Ескіроль;
 - в) Ж.Ітар.
2. Засновником першого Будинку вивчення дитини у СРСР був:
 - а) Г.Трошин;
 - б) Л.Виготський;
 - в) В.Кащенко.
3. Процесом відновлення суспільно-особистісних функцій людини у дефектології називають:
 - а) декомпенсацію;
 - б) корекцію;
 - в) компенсацію.
4. Поняття „ЗПР” застосовують стосовно дітей, які мають:
 - а) мінімальні органічні пошкодження ЦНС;
 - б) функціональну недостатність ЦНС;
 - в) труднощі у навчанні.

- 5.** Основні характеристики дітей із ЗПР:
- а) уповільнений темп психічного розвитку;
 - б) особистісна незрілість;
 - в) грубі порушення пізнавальної діяльності.

II варіант

1. Термін „розумова відсталість” означає найвищий ступінь:

- а) аменції;
- б) деменції;
- в) олігофренії.

2. Уперше всі форми недорозвитку були об’єднані Е.Крепеліним в одну групу під назвою:

- а) олігофренія;
- б) ЗПР;
- в) психози;
- г) неврози.

3. Перші у СРСР дитбудинки для аномальних дітей було створено у:

- а) 1956 р.;
- б) 1926 р.;
- в) 1924 р.

4. До форм клінічної неоднорідності дітей із ЗПР належать:

- а) психічний інфантилізм;
- б) психофізичний інфантилізм;
- в) церебрастенічні стани.

5. Базові характеристики дошкільнят із ЗПР – це:

- а) відставання у мовленні;
- б) несформовані способи самоконтролю;
- в) несформована особистісно-діяльнісна основа.

III варіант

1. Вперше про особливість навчання і виховання дітей із ЗПР заявив:

- а) І.Песталоцці;
- б) Ж.Ітар;
- в) Д.Ескіроль.

2. Термін „олігофренія” увів:

- а) Г.Трошин;
- б) Т.Сімон;
- в) Е.Крепелін.

3. Компенсація в особистісному розвитку – це:

- а) набуття нових способів дій;
- б) уявне пристосування до умов існування;
- в) перебудова і розпадання функцій пристосування.

4. Діти, які знаходяться тривалий час в умовах соціальної депривації, належать до групи:

- а) ЗПР;
- б) ризику шкільної дезадаптації;
- в) психофізичного інфантилізму.

5. ЗПР відмежовують від розумової відсталості на основі:

- а) рівня розумового розвитку;
- б) особливостей мовленнєвого розвитку;
- в) емоційної нестійкості.

IV варіант

1. До початку ХХ ст. у дослідженнях дітей із ЗПР переважав підхід:

- а) педагогічний;
- б) анатоμο-фізіологічний;
- в) психіатричний.

2. Засновником Експериментального дефектологічного інституту став:

- а) В.Кащенко;
- б) Г.Трошин;
- в) Л.Виготський.

3. Сутністю корекційно-виховної роботи у дефектології є:

- а) виправлення недоліків розвитку у певній сфері особистості;
- б) сприяння подальшому розвитку виправленої сфери особистості;
- в) сприяння подальшому розвитку дитини як цілісної особистості.

4. До класифікації дітей із ЗПР на основі етіологічного принципу входить ЗПР наступного походження:

- а) конституційного;
- б) соматогенного;
- в) психогенного.

5. Спільними при аутизмі і ЗПР є:

- а) викривлений психічний розвиток;
- б) обмежені моделі поведінки, види діяльності;
- в) якісні порушення при соціальній взаємодії.

Оцінювання: за кожен правильну відповідь на питання – 1 бал (у питанні може бути як один, так і два, три правильні варіанти відповіді).

Самостійна робота

1. Розробити розгорнутий план-конспект бесіди з батьками про особливості навчання і виховання дітей із ЗПР.

2. Підготувати (на основі опрацювання методичної літератури) анотацію про особливості мовленнєвих порушень у дітей із ЗПР.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ III.

Особливості корекційно-педагогічної допомоги дітям із затримкою психічного розвитку

Тематика лекцій

Тема 9. Зміст і організація корекційно-розвивального навчання дітей із затримкою психічного розвитку

Історія спеціальної допомоги дітям із ЗПР у Нижньому Новгороді, Костромі, Вітебську (80-90-ті рр. ХХ ст.). Групи компенсуючого виду (педагогічної підтримки) у дошкільних освітніх закладах. Корекційні класи для дітей із ЗПР у загальноосвітніх школах. Спеціальні школи і школи-інтернати для дітей із ЗПР. Основні характеристики системи компенсуючого навчання.

Тема 10. Виховання і навчання дошкільників з інтелектуальним недорозвитком

Зміст корекційно-розвивальної роботи з дітьми із ЗПР у дошкільних освітніх закладах компенсуючого виду, дошкільних дитбудинках, дошкільних відділеннях у спецшколах сьомого і восьмого типів, реабілітаційних групах, спецгрупах у масових дитсадочках. Групи короткочасного перебування у дитсадочках. Основні змістові напрями програми виховання і навчання дошкільників із розумовим недорозвитком: взаємодія дорослого з дитиною, емоційний та соціально-моральний розвиток, фізичний і моторно-руховий розвиток, сенсорний розвиток, пізнавальний, мовленнєвий та комунікативний розвиток, трудове виховання.

Тема 11. Основні напрями педагогічної діяльності з корекціїю недоліків у навчанні і відхилень у поведінці дітей

Профілактика шкільної дезадаптації як базисна основа корекційної педагогіки. Педагогічна діагностика в корекційно-розвивальному навчанні й вихованні. Корекція дефіцитарних шкільнозначущих функцій. Корекція труднощів при вивченні мови і читанні. Помилки у читанні дітей із ЗПР. Діти з девіантною поведінкою. Позитивна і негативна девіантність. Соціально-педагогічні причини девіантної поведінки. Психолого-педагогічна

характеристика дітей із девіантною поведінкою. Специфічні і неспецифічні методи корекції порушень поведінки.

Тема 12. Перспективи розвитку корекційної психопедагогіки

Профілактика, раннє виявлення і рання комплексна допомога дітям із відхиленнями в розвитку. Причини, завдання й передумови створення системи ранньої допомоги. Досвід організації ранньої допомоги за кордоном. Загальна і спеціальна освіта крізь призму інтеграції та диференціації. Сучасне розуміння поняття „інтеграція”. Концепція „нормалізації”. Система сегрегаційних навчальних закладів у СРСР. Поняття інклюзивного навчання. Інтернальна й екстернальна форми інтеграції. Моделі інтегрованого (інклюзивного) навчання: спецкласи у ЗОШ для дітей із порушенням інтелекту, для дітей із ЗПР, корекційні класи для груп ризику шкільної дезадаптації (класи компенсуючого навчання).

Тематика практичних занять

Тема 5. Профілактика шкільної дезадаптації як базисна основа корекційної педагогіки

1. Передумови шкільної дезадаптації.
2. Основні види психічної депривації.
3. Показники низького рівня адаптаційних можливостей дитини.
4. Чинники шкільної дезадаптації.
5. Механізми розвитку адаптаційних порушень та їх типи у молодшому шкільному віці.

Рекомендована література: №12 – с. 16-48.

Тема 6. Педагогічна діагностика в корекційно-розвивальному навчанні й вихованні

1. Мета і завдання педагогічної діагностики у системі вивчення дитини.
2. Програма й організація діагностики передумов шкільної дезадаптації.
3. Методи діагностування.
4. Програма педагогічної діагностики ознак адаптаційних порушень.
5. Методи діагностування ознак адаптаційних порушень.

6. Форми обліку результатів динаміки особистісного розвитку дітей та розвитку пізнавальної діяльності.

Рекомендована література: №12 – с. 105-168.

Тема 7. Основні напрями педагогічної роботи з корекції дефіцитарних шкільнозначущих функцій

1. Програма педагогічної роботи.
2. Розвиток та вдосконалення просторового сприйняття й аналізу, просторових уявлень.
3. Розвиток і вдосконалення зорового сприйняття.
4. Розвиток і вдосконалення складнокоординованих рухів кисті й пальців рук.
5. Розвиток й удосконалення фонематичного сприйняття.
6. Гра як універсальна форма і засіб корекційно-розвивальної роботи з молодшими школярами.

Рекомендована література: №12 – с. 178-207.

Тема 8. Основні напрямки педагогічної роботи з корекції відхилень у поведінці дітей

1. Поведінка дитини як результат її взаємодії з довкіллям.
2. Причини і типи порушень поведінки.
3. Специфічні і неспецифічні методи корекції порушень поведінки.
4. Педагогічна корекція певних типових відхилень у поведінці дітей.

Рекомендована література: №12 – с. 208-251.

Тема 9. Основні напрямки педагогічної діяльності з формування навчальної діяльності дітей та корекції її недоліків

1. Формування навчальної діяльності як завдання початкової освіти школярів.
2. Реалізація навчальної діяльності у загальнонавчальних розумових уміннях.
3. Методика розв'язання проблеми формування навчальної діяльності та корекції її недоліків.
4. Критерії і методика визначення ефективності формування навчальної діяльності та корекції її недоліків.

Рекомендована література: №12 – с. 253-288.

Тема 10. Сучасний стан і перспективи розвитку спеціальної освіти

1. Система корекційних освітніх закладів: види і функції.
2. Управління спеціальним освітнім закладом.
3. Професійно-педагогічна діяльність педагога-дефектолога.
4. Корекційні вміння й особистісні характеристики педагога-дефектолога, педагога-психолога.
5. Психолого-медико-педагогічна комісія: структура, завдання, зміст діяльності.
6. Концепція, принципи і напрямки реформування державної системи корекційної допомоги й соціального захисту дітей з особливими потребами.

Рекомендована література: №14 – с. 411-437; №23 – с. 345-371.

Самостійна робота

1. Розробити 3-4 дидактичні ігри для розумового, мовленнєвого розвитку дітей із ЗПР.
2. Укласти каталог науково-теоретичної і методичної літератури на тему: „Діти із ЗПР: корекція мовленнєвого розвитку”.

Індивідуальна робота

Розробити чотирьохрівневі тести для перевірки засвоєних знань, умінь і навичок (на рівні розпізнавання, репродуктивному, продуктивному та творчому), а також критерії оцінювання тестових завдань із навчального курсу „Психологія виховання і навчання дітей із затримкою психічного розвитку”.

Контрольна робота

(Змістовий модуль III)

Варіант 1

1. Опишіть систему корекційно-розвивального навчання дітей із ЗПР.
2. Обґрунтуйте сутність поняття інтеграції у спецосвіті, виходячи з концепції нормалізації.

Варіант 2

1. Розкрийте основні характеристики системи компенсуючого навчання при ЗПР.

2. Поясніть, чи доречною є заміна терміну „інтеграція” терміном „інклюзія” у спецосвіті.

Варіант 3

1. Охарактеризуйте програму виховання і навчання дошкільників з інтелектуальним недорозвитком.

2. Визначте, чи необхідним є створення державної системи ранньої допомоги дітям із ЗПР.

Варіант 4

1. Поясніть різницю між компенсуючим і корекційно-розвивальним навчанням (на прикладі проблеми навчання дітей із ЗПР).

2. Обґрунтуйте сутність поняття „ЗПР” як тимчасові чи стійкі труднощі дітей у навчанні.

Оцінювання: перше питання – 2 бали, друге питання – 3 бали.

6. МЕТОДИ НАВЧАННЯ

Лекції; проблемний виклад матеріалу; дискусія; структурно-логічні схеми тем; складання конспектів занять, моделей і графічних схем, групових та індивідуальних планів корекційно-розвивальної роботи.

7. МЕТОДИ ОЦІНЮВАННЯ ЗНАНЬ

Усне і письмове опитування; поточне тестування; тренінги; контрольні роботи по закінченню вивчення змістового модуля; написання реферату, анотації; виконання індивідуальних творчих завдань (конспект першоджерела, складання плану-конспекту бесіди, розробка дидактичних ігор, укладання каталогу джерел), індивідуального науково-дослідного завдання (розробка тестових завдань для перевірки засвоєних знань, умінь і навичок із навчального курсу).

8. РОЗПОДІЛ БАЛІВ, НАБРАНИХ СТУДЕНТОМ

Модуль I (поточне тестування)	ЗМ I	Тема 1	4	14
		Тема 2	4	
		Тема 3	1	
		Тема 4	1	
		Тема 5	4	
	ЗМ II	Тема 6	1	6
		Тема 7	4	
		Тема 8	1	
	ЗМ III	Тема 9	10	20
		Тема 10	1	
		Тема 11	7	
		Тема 12	2	
Контрольна робота	ЗМ I	5	15	
	ЗМ II	5		
	ЗМ III	5		

Самостійна робота	ЗМ I	Конспект першоджерела	3	27
		Реферат	8	
	ЗМ II	Конспект бесіди	3	
		Анотація	3	
	ЗМ III	Дидактичні ігри	8	
Каталог		2		
Індивідуальна робота				8
Іспит				10
Сума балів				100

Зауважимо, що за присутність на аудиторному занятті (лекції чи практичному) студент отримує 1 бал, за кожен позитивну оцінку (тобто 4 чи 5 за п'ятибальною шкалою оцінювання) – 2 бали, за негативну оцінку (2) – мінус 2 бали.

9. ІНФОРМАЦІЙНО-МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КУРСУ

Опорні конспекти, матеріали візуального супроводу лекцій.

10. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

1. Баряева Л. Программа воспитания и обучения дошкольников с интеллектуальной недостаточностью /Л.Баряева, О.Гаврилушкина, А.Зарин, Н.Соколова. – СПб.: Изд-во „Союз”, 2003. – 320 с.
2. Выготский Л.С. Принципы воспитания физически дефективных детей //Собр. соч.: В 6 т. – М., 1983. – Т. 5.
3. Вікова та педагогічна психологія: навч.посіб. /О.В. Скрипченко, Л.В. Долинська, З.В. Огороднійчук та ін. – К.: Просвіта, 2001. – 416 с.
4. Дети с задержкой психического развития /под ред. Т. Власовой, В. Лубовского, Н. Цыпиной. – М., 1984.
5. Заброцький М. Педагогічна психологія (теорет. концепції та практикум): навч.посіб. /М.Заброцький, Р.Павелків. – Рівне, 2003. – 297 с.

6. Калягин В. Энциклопедия методов психолого-педагогической диагностики лиц с нарушением речи: пособие для студ., педагогов, логопедов и психологов /В.Калягин, Т.Овчинникова. – СПб.: Каро, 2004. – 431 с.
7. Карабанова О. Игра в коррекции психического развития ребенка /О.Карабанова. – М., 1997.
8. Катаева А. Дидактические игры и упражнения в обучении умственно отсталых дошкольников /А.Катаева, Е.Стребелева. – М., 1993.
9. Коломинский Я. Психическое развитие детей в норме и патологии /Я. Коломинский, Е.Панько, С.Игумнов. – М.: СПб., 2004.
10. Конопляста С.Ю. Логопсихология: навч. посіб. /С.Ю. Конопляста, Т.В. Сак; за ред. М.К. Шеремет. – К.: Знання, 2010. – 293 с.
11. Коррекционная педагогика в начальном образовании: пособ. для студ. учреждений сред. пед. образования /М.Вайнер, Ю.Вьюнкова, И.Дементьева. – М.: Академия, 2001. – 314 с.
12. Коррекционная педагогика в начальном образовании: учеб. пособ. для студ. сред. пед. учеб. завед. / под ред. Г.Ф. Кумариной. – М.: Академия, 2001. – 320 с.
13. Коррекционная педагогика: Основы обучения и воспитания детей с отклонениями в развитии: учеб. пособ. для студ. сред. пед. учеб. завед. /под ред. Б.Пузанова. – М.: Академия, 1999. – 157 с.
14. Коррекционная педагогика: учебное пособие /Т.Г. Никуленко, С.И. Самыгин. – Ростов н/Д.: Феникс, 2009. – 445 с.
15. Липакова В. Дидактическое пособие для диагностики состояния зрительно-пространственных функций у детей дошкольного и младшего школьного возраста /В.Липакова, Е.Логинова, Л.Лопатина. – СПб.: РГПУ им. А.И. Герцена: Союз, 2001. – 45 с.
16. Логопедія. Підручник /за ред. М.К. Шеремет. – К.: Вид. Дім „Слово”, 2010. – 376 с.
17. Малярчук А. Дидактичний матеріал для виправлення мовних недоліків: навч. посіб. для вчителів-логопедів, вчителів і вихователів шкіл та дит. садків /А.Малярчук. – К.; Ірпінь: Перун, 1999. – 408 с.
18. Мамайчук И. Помощь психолога ребенку с задержкой психического развития. – М., 2004.
19. Мамайчук И. Психологическая помощь детям с проблемами в развитии. – М., 2001.

20. Поніманська Т. Дошкільна педагогіка: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. /Т.Поніманська. – К.: „Академвидав”, 2004. – 456 с.
21. Селевко Г.К. Технологии воспитания и обучения детей с проблемами /Г.К. Селевко. – М.: НИИ школьных технологий, 2005. – 144 с.
22. Синьов В. Основы дефектології: навч. посіб. /В.Синьов, Г.Коберник. – К.: Вища школа, 1994. – 143 с.
23. Специальная педагогика: учеб. пособие для студ. высш. пед. учеб. заведений /Л.И. Аксенова, Б.А. Архипов, Л.И. Белякова и др.; под ред. Н.М. Назаровой. – 3-е изд., испр. – М.: Издат. центр „Академия”, 2004. – 400 с.
24. Український дефектологічний словник логопеда /за ред. В.І. Бондаря. – К., 2001.
25. Ульєнкова У. Дети с задержкой психического развития. – Н.Новгород, 1994.
26. Усанова О. Дети с проблемами психического развития. – М., 1995.
27. Филичева Т. Основы логопедии: учеб. пособ. для студ. пед. ин-тов по спец. „Педагогика и психология (дошк.)” /Т.Филичева, Н.Чевелева, Г.Чиркина. – М.: Просвещение, 1989. – 223 с.
28. Фомичева М. Воспитание у детей правильного произношения: практикум по логопедии /М.Фомичева. – М.: Просвещение, 1989. – 239 с.
29. Цимбалюк І. Психологічне консультування та корекція. Модульно-рейтинговий курс: навч. посіб. /І.Цимбалюк. – К.: ВД „Професіонал”, 2005. – 656 с.
30. Шпицина Л. Реабилитация детей с проблемами в интеллектуальном и физическом развитии. – СПб: Образование, 1999.

11. ЕКЗАМЕНАЦІЙНІ ПИТАННЯ З НАВЧАЛЬНОГО КУРСУ „ПСИХОЛОГІЯ ВИХОВАННЯ І НАВЧАННЯ ДІТЕЙ ІЗ ЗАТРИМКОЮ ПСИХІЧНОГО РОЗВИТКУ”

1. Основні поняття корекційної психопедагогіки.
2. Об'єкт, предмет, завдання корекційної психопедагогіки.
3. Міжпредметні зв'язки корекційної психопедагогіки.
4. Виховання як формування цілісної особистості.
5. Психолого-педагогічні механізми виховання.
6. Прийоми і методи формування особистості.
7. Вікові аспекти виховання.
8. Процес навчання як система.
9. Психологічні механізми навчання.
10. Теорії навчання В.Давидова, Л.Занкова.
11. Теорія навчання Л.Виготського.
12. Теорія навчання О.Леонтьєва.
13. Теорія навчання П.Гальперіна.
14. Засвоєння як центральна ланка навчання.
15. Загальне поняття по психічний розвиток.
16. Основні теорії психічного розвитку дитини.
17. Закони психічного розвитку дитини.
18. Провідна діяльність як показник психологічного віку дитини.
19. Питання співвідношення навчання і розвитку.
20. Поняття про нормальний і порушений психічний розвиток.
21. Дизонтогенез як поняття. Закономірності і параметри дизонтогенезу.
22. Класифікація відхилень психічного розвитку В.Лебединського.
23. Поняття компенсації і корекції порушеного розвитку.
24. Сутність і завдання корекційно-розвивальної роботи педагога.
25. Анатомио-фізіологічний напрямок дослідження недорозвитку.
26. Психолого-педагогічний напрямок дослідження недорозвитку.
27. Сутність поняття „затримка психічного розвитку” (ЗПР).
28. Причини виникнення ЗПР .
29. Класифікації порушень інтелектуального розвитку у дітей.
30. Форми клінічної неоднорідності дітей із ЗПР.
31. Клініко-психолого-педагогічна характеристика дітей із ЗПР.

32. Особливості мовленнєвого розвитку дітей із ЗПР.
33. Діагностичні критерії відмежування ЗПР від схожих станів.
34. Поняття про ранній дитячий аутизм. Причини аутизму.
35. Клініко-психолого-педагогічна характеристика дітей-аутистів.
36. Специфіка порушень мовленнєвого розвитку при аутизмі.
37. Проблеми відношення дітей-аутистів до групи дітей із ЗПР.
38. Історія спеціальної допомоги дітям із ЗПР.
39. Групи компенсуючого виду для дітей із ЗПР у дошкільних освітніх закладах.
40. Корекційні класи для дітей із ЗПР у загальноосвітніх школах.
41. Спецшколи і школи-інтернати для дітей із ЗПР.
42. Основні характеристики системи компенсуючого навчання.
43. Зміст корекційно-розвивальної роботи з дітьми із ЗПР у дошкільних освітніх закладах.
44. Змістові напрями програми виховання і навчання дошкільників із розумовим недорозвитком, їх характеристика.
45. Передумови і причини шкільної дезадаптації.
46. Педагогічна діагностика в корекційно-розвивальному навчанні.
47. Методи діагностування ознак адаптаційних порушень.
48. Форми обліку результатів динаміки особистісного розвитку дітей і розвитку їх пізнавальної діяльності.
49. Корекція дефіцитарних шкільнозначущих функцій.
50. Розвиток і вдосконалення просторового сприйняття й аналізу, просторових уявлень.
51. Розвиток та вдосконалення зорового сприйняття.
52. Розвиток і вдосконалення складнокоординованих рухів кисті й пальців рук.
53. Розвиток й удосконалення фонематичного сприйняття.
54. Корекція труднощів при вивченні мови і читанні.
55. Психолого-педагогічна характеристика дітей із девіантною поведінкою.
56. Причини і типи порушень поведінки.
57. Педагогічна корекція типових відхилень у поведінці дітей.
58. Профілактика, раннє виявлення і рання допомога дітям із відхиленнями у розвитку.
59. Причини і завдання створення системи ранньої допомоги.
60. Досвід організації системи ранньої допомоги за кордоном.

61. Інтеграція у загальній і спеціальній освіті.
62. Диференціація у загальній і спеціальній освіті.
63. Концепція „нормалізації” у спецосвіті .
64. Сутність інклюзивного навчання.
65. Моделі інтегрованого навчання у спецосвіті .
66. Система корекційних освітніх закладів: види і функції .
67. Управління спеціальним освітнім закладом.
68. Професійно-педагогічна діяльність педагога-дефектолога.
69. Корекційні вміння й особистісні характеристики педагога-дефектолога, педагога-психолога.
70. Психолого-медико-педагогічна комісія: структура, завдання, зміст діяльності.
71. Принципи і напрями реформування державної системи корекційної допомоги й соціального захисту дітей з особливими потребами.
72. Спецпедагогіка і педагогіка М.Монтессорі: аспекти інтеграції.
73. Співробітництво освітнього закладу і сім'ї у вирішенні проблеми ЗПР.
74. Специфіка виховання дітей із ЗПР.
75. Специфіка навчання дітей із ЗПР.

Навчально-методичне видання

ПСИХОЛОГІЯ ВИХОВАННЯ І НАВЧАННЯ ДІТЕЙ ІЗ ЗАТРИМКОЮ ПСИХІЧНОГО РОЗВИТКУ

Програма навчального курсу для студентів спеціальності
7.010101, 8.010101 „Дошкільне виховання”

Розробник:

*О.В. Оксенюк, кандидат педагогічних наук,
старший викладач кафедри загальної і соціальної
педагогіки та акмеології РДГУ*

Підписано до друку 23.11.2010 р.
Формат 60X84 1/16. Папір офсетний.
Умовн. друк. арк. 0,86. Наклад 50 примірників.
Замовлення № 312/2

Редакційно-видавничий відділ
Рівненського державного гуманітарного університету
33028, м.Рівне, вул. С.Бандери, 12

П 86 Психологія виховання і навчання дітей із затримкою психічного розвитку: Програма навчального курсу за кредитно-модульною системою організації навчання (для студентів спеціальності 7.010101, 8.010101 „Дошкільне виховання”) / О.В. Оксенюк. – Рівне: РДГУ, 2010. – 27 с.

ББК 88.840 п
УДК 37.015.3: 159.97

© Оксенюк О.В., 2010
© Рівненський державний
гуманітарний університет